

Sveze riječi sa sastavnicom „ ruka“ u pravnim čakavskim tekstovima od 14. do 18. st.

Kuzmić, Boris; Menac-Mihalić, Mira

Source / Izvornik: **U službi jezika : zbornik u čast Ivi Lukežić, 2007, 207 - 230**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:201261>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-02**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA KROATISTIKU
BIBLIOTEKA ČASOPISA *FLUMINENSIA*
Knjiga 3.

Urednički savjet *Biblioteke*:
Irvin Lukežić, Ines Srdoč-Konestra, Diana Stolac,
Marija Turk

Izvršna urednica *Biblioteke*:
Ines Srdoč-Konestra

Uredništvo *Zbornika*:
Darko Gašparović, Ines Srdoč-Konestra, Diana Stolac, Marija Turk,
Silvana Vranić, Sanja Zubčić

Nakladnik:
Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku

Za nakladnika:
Elvio Baccarini

Likovna oprema i grafičko rješenje:
Zvonimir Pliskovac

Tajnica Uredništva *Zbornika*:
Sanja Zubčić

Sastavljačica Kazala imena:
Mihaela Matešić

Jezična redakcija autorska

UDK članaka:
Nataša Jurčić, Filozofski fakultet u Rijeci

ISBN 978-953-6104-56-7
EAN 9789536104567

U SLUŽBI JEZIKA

Zbornik u čast Ivi Lukežić

Uredila
Silvana Vranić

Rijeka, 2007.

BORIS KUZMIĆ, MIRA MENAC-MIHALIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

SVEZE RIJEČI SA SASTAVNICOM "RUKA" U PRAVNIM ČAKAVSKIM TEKSTOVIMA OD 14. DO 18. STOLJEĆA

UDK: 811.163.42'282"13/17"
340.113

Izvorni znanstveni članak

U korpusu se uočava da se leksem "ruka" rijetko rabi samostalno, a često u svezi riječi. Nalazimo ustaljene sveze bez desemantizacije i ustaljene sveze s desemantizacijom, frazeme. Sve se sveze iz promatranoga korpusa uspoređuju s današnjim stanjem u čakavskom narječju.

Ključne riječi:
čakavski tekstovi od 14. do 18. st., sveze riječi sa sastavnicom 'ruka'

U našem jezikoslovlju nekoliko je radova u kojima se na korpusu starijih tekstova analiziraju sveze riječi: istraživala se hrvatska leksikografija i frazeologija 17. i 18. stoljeća (1), frazeologija Marulićeve *Judite* (5), Gundulićeva *Osmana* (2), Hektorovićeve *Ribanja i ribarskog prigovaranja* (3), Mažuranićeve *Smrti Smil-age Čengića* (4), Vitezovićeve rječnika *Lexicon Latino-Illyricum* (6) i frazeologija u *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* (7). Iz navedenog je razvidno da se sveze riječi nerijetko proučavaju na korpusu rječnikā ili književno-umjetničkih tekstova na štokavskoj ili kajkavskoj osnovici, a pravni se tekstovi dosada nisu uzimali u obzir prilikom jezične analize. U ovom se radu kao korpus uzimaju stari čakavski tekstovi pravne regulative koji su zanimljivi i stoga što vjernije čuvaju osobine ondašnjih čakavskih govora budući da nisu nastali kao prijevodi ili obrade stranih književnih tekstova. Analiza frazeologije starih čakavskih tekstova uspoređuje se s današnjom gradom.

Proučavanjem pravnih čakavskih tekstova od 14. do 18. st.¹ može se zaključiti da se leksem "ruka" rijetko rabi samostalno, a često u svezi riječi.

¹ Rad je nastao na korpusu koji je Boris Kuzmić prikupio za svoj doktorat *Odnos između množine i dvojine u predstandardnom razdoblju hrvatskoga jezika*.

Uočavaju se:

1. ustaljene sveze bez desemantizacije (koje su rijetke): držati ča u rukah = držati rukama, goriti ča u rukah = držati goruće što u rukama, ručnik za ruki = ručnik za ruke, rukami učiniti = rukama iskopati, staviti ruku na propelo = staviti ruku na propelo,
2. ustaljene sveze s desemantizacijom, frazemi: biti med rukami = biti opkoljen, biti u okruženju, biti (najti se) v rukah komu (čijih, u koga) = biti u posjedu, biti u čijoj vlasti, dati / davati v (u) ruki (ruke) komu ča = dati / davati u vlasništvo; dati / davati na upravljanje, jimati ruke k čemu = posjedovati, imati što, po rukah (ruke) koga (čijih) = po komu, preko koga; vlastoručno.

Usporedba sveza iz promatranoga korpusa sa sadašnjim stanjem u čakavskom narječju pokazuje da se mogu podijeliti na:

1. sveze koje se poklapaju u potpunosti (bar u jednom značenju)
2. sveze koje se poklapaju djelomično
 - a. samo formom
 - b. samo značenjem (sastavnice se samo djelomično poklapaju)
3. sveze koje se ne poklapaju.

1. Sveze koje se poklapaju u potpunosti (ili bar u jednom značenju)

Frazem dojti (priti, iti) v ruke komu u 17. st. ima dva značenja: 1. nasljeđivanjem pripasti, 2. doći do odredišta. Danas je potvrđeno samo drugo značenje: *Došlo mi je u ruke* (Biograd).

Frazem prepisati mojom rukom, potvrđen u 17. st. u značenju: vlastoručno prepisati, postoji i danas (uz fakultativnu mogućnost variranja zamjenice): *Prepisala san to svojon rukon* (Split). *Prepisaću svojon rukon* (Vodice). Ovdje bi se, međutim, moglo spomenuti da bi se na ovaj skup riječi moglo gledati i drugačije. Budući da je u suvremenim govorima potvrđeno da glagol može varirati: *Svojon san rukon to napravila* (Biograd). i *Sagradija je kuću svojin rukama* (Biograd), frazomom bi se moglo smatrati i samo svojom rukom (rukama) u značenju “vlastoručno”.

2. Sveze koje se poklapaju djelomično

- a. Samo formom

Frazem jimati v (u) rukah (rukuh) ča, od 16. do 18. st. potvrđen u značenju “posjedovati, imati što”, odgovara današnjoj svezi imati u {svojim} rukama što, koja može biti frazem u značenju “kontrolirati situaciju, vladati situacijom”: *Imala je sve u svojin rukama* (Split). S druge strane postoje potvrde bez promjene u značenju sastavnice, bez frazema: *Imala je ona to u svojin rukama* (Split).

Frazem iz 14. st. пустити čime z ruki u značenju “baciti, hitnuti što” može se po obliku usporediti s današnjim frazemom пустити / puštati što iz ruke (ruku) koji ima dva drugačija značenja: 1. “ispustiti, prestati držati”: *Pustija je loptu iz ruke* (Biograd). 2. “izgubiti kontrolu nad čim, prestati kontrolirati što”: *Pusti to iz ruke* (Split). *Pustila je sve iz ruke* (Vodice). *Puštaj to iz ruku!* (Zadar).

Frazem пустити / puščati komu (koga) ča v (u) ruke (roke) (v rukah) u 15. i 16. st. potvrđen je u pravnom značenju nasljeđivanja “ostaviti / ostavljati, prepustiti komu koga što”, danas je potvrđen samo u općejezičnom značenju “prepustiti odluku, brigu o čemu komu”: *Prepuštan to u tvoje ruke* (Split).

Frazem uzeti / vzeti v (u) svoje (naše itd.) ruke potvrđen u 15. i 16. st. u pravnom značenju “preuzeti; naslijediti” danas ima pandan u frazemu uzeti u svoje ruke u općejezičnom značenju “preuzeti odgovornost”: *Uzeja je sve u svoje ruke* (Vodice).

- b. Samo značenjem (sastavnice se samo djelomično poklapaju)

Frazem podpisati {se} {čijimi (koga)} {vlašćimi} rukami, koji je od 16. do 18. st. potvrđen u značenju “osobno se potpisati”, u istom je značenju potvrđen i danas, ali su sastavnice u jednini: potpisati se svojom rukom *Potpisala san se svojon rukon* (Vodice).

Frazem postavljati ruke na koga, potvrđen u 15. st. u značenju “udarati, fizički napadati”, odgovara današnjem frazemu dignuti / dizati ruku (ruke) na koga pa se razlikuju u glagolskoj sastavnici i fakultativno u broju imenske sastavnice: *Digla san ruku na njega* (Biograd). *Diga je ruku na nju* (Split). *Opet diže ruke na te* (Vodice).

3. Sveze koje se ne poklapaju

Danas ne nalazimo sveze koje bi odgovarale svezama: biti med rukami, dati ruki na oružje na koga, davati k rukam, depozitati v ruke komu, jimati ruke k čemu itd.

U proučavanim starim tekstovima česti su sinonimni frazemi sa sastavnicom “ruka”, npr. u značenju “posjedovati, imati što” potvrđeni su frazemi: jimati ruke k čemu, jimati u svoje ruke, jimati v (u) rukah (rukuh) ča, jimati pri {čijih} rukah ča

U pravnim čakavskim tekstovima od 14. do 18. stoljeća, kao što bi se moglo i očekivati, najčešće su zastupljene sveze s pravnog područja, npr. u značenju posjedovanja (dvadesetak sveza), vlastoručnosti (7), fizičkoga ili ratnog obračuna (4), plaćanja (1), krade (1). Rijetke su sveze iz svakodnevnoga života “dodavati”, “doći do odredišta”. U suvremenim čakavskim govorima frazemi s tom sastavnicom nemaju pravne konotacije.

S obzirom na to da su stari pravni tekstovi uspoređeni s potvrdama iz čakavskih govora, prikupljenih anketiranjem studenata, izvornih govornika, očekivana je (ne)podudarnost i potvrđena.

**Mali rječnik sveza sa sastavnicom "ruka"²
u pravnim čakavskim tekstovima od 14. do 18. st.**

biti med rukami = biti opkoljen, biti u okruženju

17. st. (srednjočakavski)

... vsi da su dužni služiti i na svojem mestu ostati, doklam je godar neprijatelj med rukami, i dokle su seregi skupni... (SHK 2, CLXXVII)

biti (najti se) v rukah komu (čijih, u koga) = biti u posjedu, biti u čijoj vlasti

15. st. (srednjočakavski)

... mi knez anž frankapan... a po ne semrti selo rečeno budući nam v rukah s gospu barbaru našu sestru... (AC, CXL), ... na kom ni sada kmeta, ki e sada pod u matija matarinića v rukah a to na čast gospodinu bogu... (AC, CLX)

16. st. (sjevernočakavski)

... potvarjujem taštament moga pokoinoga brata Matia zaradi stanja negova ko stanje est v rukah moih... (L, 118)

(srednjočakavski)

... da e gospodin gašpar turčić v uzi v rukah v hiži počtovanoga gospodina pavla polovića... (AC, CLXXXI), ... rečena gospa Ana udova, ako bi se ča v rukah nje moglo najti te takove gibuce marhe... (AC, CCLXXV), T... va no vrime rečena stran totuševina v rukah istinoga kneza mikloša zrinskoga bila bi... (AC, CCLIX)

dati ruki na oružje na koga = napasti koga oružjem

17. st. (sjevernočakavski)

... isto leto su našli aki bi ki stegnul, ale dal ruki na kakovo oružje, na kega si budi drago, pada penu l. 4... (MZ, 249)

dati / davati v (u) ruki (ruke) komu ča = dati / davati u vlasništvo; dati / davati na upravljanje

14. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 16. st.

... i tu pokazaše i daše v ruke gospodinu markezu list ki biše pisan na let božih 1271... (AC, VI)

² Rječnik nastao na korpusu koji je Boris Kuzmić prikupio za svoj doktorat *Odnos između množine i dvojine u predstandardnom razdoblju hrvatskoga jezika*.

15. st. (južnočakavski)

... i tu sto libar i osamdeset i daše Katarini u ruke i držanie onu zemlu u Tišičih, ka e ot Mikulice bila... (MR)

(srednjočakavski)

... i ja vitko više imenovani dah vinograd više imenovani v ruke otcu vikarušu, i da k tomu jur nima nigdor ča govoriti... (AC, XCVIII), ... oni porotnici esu prosili obiju stranu da im dadu u ruke ta dug prez rote načiniti... (AC, LX), ... to je blago carkve svete Marie, ko bi dano v kaštel v ruki Jurku kapitanu... (HS, 188), ... i ošče dasmo v ruki rečenomu Jurku ubrus 58, ošče paramenti dvoje, križ jedin... (HS, 188)

16. st. (sjevernočakavski)

... a po ne smarti da bude volna dati ga v roke komu bude nei drago... (L, 62), ... daje i kunseliva Tomiću rečenomu v ruke od sada do pet let... (L, 54)

(srednjočakavski)

... nego se damo vu(!) ruke crikvi i gospodinu z glavami, z marhu i žitkom... (AC, CCLVI), ... na to da bi knez mikloš zrinski istomu knezu petru kegleviću to iminje zgora pisano v ruke nega dati imal... (AC, CCLIX), ... gospodinu meni sagda milostivomu da se da v ruke Lubiana... (IKTV, 38)

17. st. (sjevernočakavski)

... postaviše svega starešinu na leto greduću suca Gržeta Pričevića i daha mu braščenu v ruki da governa kako bole zna... (V, f. 3r), ... postaviše svoga starešinu na sopeta župana Petra Serga na leto greduću i daomu v ruki braščenu i skrb da governa... (V, f. 8v), ... prejsmo za našega starešinu Valetau Zrenščaka i daho mu v ruki rečenu braščinu... (V, f. 9r), ... i postavihu starešinu mene popa Bartula Bulić i daho mu v ruki kvadernu... (V, f. 73r), ... i postaviše svega starešinu pre Bareta Bulića ja i daho mu v ruki kvadernu braščenu... (V, f. 81r), ... i postavihu svoga starešinu na leto greduće Jadreta Banića i dahu mu v ruki braščenu da governa... (V, f. 18r), ... i postavihu svoga starešinu na leto greduće sopeta Mihela Zrenščaka i daše mu v ruki kvadernu... (V, f. 69r), ... i osta sopeta Mihel Zrnščak na leto greduću i daše mu v ruki kvadernu braščenu... (V, f. 70r), ... i postavihu svoeg starešinu na sopeta Mihela Zrnščaka i daše mu v ruki kvadernu... (V, f. 72r), ... i postavihu za svega starešinu na sopeta mene popa Bartula Bulića na letu greduću i daho mi kvadernu v ruki i skr veliku... (V, f. 80r), ... i postavihu mene pre Bareta za svega starišinu na sopeta na leto greduću i daho mi v ruki kvadernu i braščenu vsu... (V, f. 83r), ... ku dotu da u ruke rečenomu Antonu Barkoviću... (MD)

(srednjočakavski)

... ke pineze imaju platiti polovicu o Miholji, a drugu polovicu o Božiću i u ruke dati našem prefektušu... (KL 1)

18. st. (srednjočakavski)

... ki je meni moj brat abat i njim njihovi prijatelji u Riku slali i dali jih u ruke Laliću i njegovoj družini... (SHK 3, CLXXXVII)

davati k rukam = dodavati17. st. (srednjočakavski)

... dužni su tlaku i delavce ki meštrom k rukam daju i nose budi kamenje i japno ali drivje... (VU, 6r), ... takajše su dužni pomoći k rukam davati... (VU, 6r)

depozitati v ruke komu usp. dati / davati v ruki (u ruke) komu što16. st. (sjevernočakavski)

... da ima depozitati v ruke meni popu Mikuli, nodaru kako se udrži po kanciliri... (L, 138)

dojti (priti, iti) v ruke komu =³ 1. nasljeđivanjem pripasti, 2. doći so odredišta17. st. (srednjočakavski)

... pošli su i ostalo pojagmili i meni ga ni ništare v ruke došlo... (SHK 2, X), ... dajem na znanje svim i komu se dostoji i v kih poštovanih ruke ovi moj otvoreni slobodni list dojde... (SHK 2, LXVI)

držati ča u rukah = držati rukama18. st. (južnočakavski)

... i na martvi dan svi se bratimi imaju skupiti i kada se dviže Božje Tilo, da darže sviće goruće u rukah i ako bi koji ne doša na ove mise da plaća libricu voska... (MBSM)

goriti ča u rukah = držati goruće što u rukama18. st. (južnočakavski)

... svi se imaju naći na tih misah i goriti sviće u rukah prez da jim se zapovida pod penu librice voska... (MBSK)

iti v. dojti (priti, iti) v ruke komu17. st. (sjevernočakavski)

... i to da gre Periću u ruke k Škrivaniću... (L, 272)

³ Anić: doći u ruku = dospjeti u domet čije vlasti

ijimati ruke k čemu = posjedovati, imati što16. st. (srednjočakavski)

... da niktör nima izvan kneza Mamule k onoj zemli ruke nikakove i da ima od vsih u noj zemlu miran biti... (PHL, IV)

ijimati u svoje ruke = posjedovati, imati što17. st. (srednjočakavski)

... od koga po nijedan način ne moremo ni današnji dan statuta i protokola u svoje ruke ijimati... (FV)

ijimati v (u) rukah (rukuh) ča = posjedovati, imati što16. st. (srednjočakavski)

... i ja da bih moju dušu imil djavlu v rukah ne bih je imil čim skupiti... (AC, CCXXII), ... tere ote imiti u nih rukah vse brode na savi... (AC, CCXXII)

17. st. (srednjočakavski)

... kako v. ekscelencija jesu zadovolno informani, budući ga na prostanje tri puta ijimali u rukah... (SHK 3, LIV)

18. st. (srednjočakavski)

... ki je meni odgovoril da ima dva lista njihova u rukuh da će jih pokazat... (SHK 3, CLXXXVII)

ijimati pri {čijih} rukah ča = posjedovati, imati što17. st. (srednjočakavski), prijepis iz 18. st.

... kako se razumi u senjskih pismih i pri rukah ijimajućih svidočbinah i poglavar-skih odlukah, je Vlahom, nego na dobru volju... (SHK 2, CLXVII)

18. st. (srednjočakavski)

... nego da su iz Senja nikoji ljudi kih nisu ijimenovali, po njih poručili i pisali da ijimaju dva lista pri svojih rukah... (SHK 3, CLXXXVII)

krasti v svojih rukah = utajiti povjerenu stvar16. st. (sjevernočakavski)

... ki bi sam v svojih rukah kral zapada marak 10... (VPZ 1, 3-3)

križ v rukah nositi = nositi križ u rukama14. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 16. st.

... ki znajahu pravdu i razvodi vsaki nih križ noseći v rukah, kažući prave termeni i zlamenja... (AC, VI), ... da pelaju po razvodih i terminih teh 18 starac na pred, vsaki nih križ v rukah noseći pravo kako su slišali od starih i držali... (AC,

VI), ... i tako vsaki nih križ v rukah noseći idoše naprid od posrede valijola drage ravno koronu kažeč i stara zlamenja i gromače... (AC, VI), ... i tako idoše naprid starci, vsaki nih v rukah križ noseći od kubi crekvi i tako ravno na ednu rupu... (AC, VI)

kuševati (ljubiti) ruke komu = izraziti komu poštovanje

17. st. (srednjočakavski)

... gospodine biskupe... kako branitelju duš i karvi naše, kušujući posvećene ruke v. p. g. ponizne i pokorne sluge... (SHK 3, LXXII), ... uzradujte nas tužnih jednim radostnim listakom, ruke v. presvitile ljubimo... biskupu Seliščeviću... (SHK 3, LXVII)

na nogah [činiti ča] = pri punoj svijesti [što raditi]

16. st. (sjevernočakavski)

... ja ju pušćam na nogah v ruke mojim sinom i z onim zavezom kako sam ga ja držal... (L, 129), ... pak narejuem da ona zadušćina ku je pustil moj pokoini otac v kalamiči Žuntičinu, ja ju pušćam na nogah v ruke mojim sinom... (L, 129)

najti se v. biti (najti se) v rukah komu (čijih, u koga)

ostati (stati, ostajati) v rukah {u} koga = biti naslijedeno

16. st. (sjevernočakavski)

... i jošće ostaje v rokah u Pera rečenoga libar 70 za intrade... (L, 102), ... a te rečene ovce da imaju stati v rukah moe obiteli... (L, 1)

(srednjočakavski)

... odlučeno bi da v rukah rečenoga ferenca klinčića ostane... (AC, CCLXXV), ... i tako osta v rukah rečenih ivana klinčića i mihalja mihaljevića i da ju vladaju kako sami svoje vlastovito iminje... (AC, CCLXXV)

ostaviti pri rukuh komu ča = ostaviti u naslijede

17. st. (srednjočakavski)

... zemlje generalske imaju se onim pri rukuh ostaviti koji su je do sada ladali i delali... (SHK 2, CCXXXIV)

po rukah (ruke) koga (čijih) = po komu, preko koga; vlastoručno

15. st. (srednjočakavski)

... i to bje traćeno vse na crkvenom postu po rukah kaštalda... (HS, 177), ... da on i nega ostanak da e slobodan i oblastan plno tu kapelu udržati i otdavati po svojih rukah komu nemu drago... (AC, LXIV)

(južnočakavski)

... kim kumasurom daju vsu moju oblast... i da ministrajū vsim moim blagom po svojih rukah kako niže naporuju... (AC, LXVII)

17. st. (južnočakavski)

... da naš župan ima zapisivati sve ča se udušije na ime od skule po njega ruke ali prokuratorih ... (PBSS)

podpisanje {vlašće} čijih ruk (čije ruke) = vlastoručni potpis

16. st. (srednjočakavski)

... mi juraj gospodin zrinski... i miklouš... i tomu našem daniu na potvrjenje dali smo ov naš otvoreni list pod pečati naše i našeh ruk podpisanjem u našem gradu... (AC, CCLXXXIV), ... mi štefan frankapan... i ostanku njegovu va veki ov naš otvoren list pod pečat našu i naše ruke podpisanje v ozlju... (AC, CC-LXXIX), ... mi volfan frankopan... na tomu dasmo ovi naš list pod naš pečat i ruke naše vlašće podpisanje... (PHL, IV)

16. st. (srednjočakavski), prijepis iz 17. st.

... mi juraj knez zrinski... i krištof knez zrinski... i na to mu dasmo ta naš list otvoren pod naše pečate i ruk naših podpisanje v ozlju gradu našem... (AC, CC-LXXVII), ... mi stepan frankopan... i mi juraj knez... dali smo ov naš otvoreni list pod pečati naše i naših ruk podpisanje... (AC, CCLXXX), ... mi juraj knez... i miklouš takajše... i tomu našem danju na potvrjenje dali smo ov naš otvoreni list pod pečate naše i naših ruk podpisanje, v našem gradu... (AC, CCLXXXVI), ... mi juraj knez... na koje svidočastvo ta naš list pod pečat našu i ruke naše podpisanjem tim počtovanim fratrom dali smo... (AC, CCLXXXVII), ... mi štefan frankapan... dasmo im ta naš list otvoreni pod naš navadni pečat i ruke naše podpisanjem... (AC, CCLXXXVIII)

17. st. (srednjočakavski)

... dah ja ta moj list slobodni pod moj pečat i moje ruke podpisanje... (SHK 2, LXVI)

podpisati {se} {čijimi (koga)} {vlašćimi} rukami = osobno se potpisati

16. st. (srednjočakavski)

... oblastju našom nam od istih stran v dugovanju nih rečenom kripostju istinih listov obitnih zaveznih, rukami nih podpisanih i pečati nih navadnimi zaisćaćenih... (AC, CCLIX), ... mi juraj i krištof, knezi zrinski... tomu našem danju na potvrjenje dali smo ov naš otvoren list na kom naši pečati vise, i našimi rukami podpisasmo se... (AC, CCLXXIII), ... mi juraj i krištof, knezi zrinski... našem danju na potvrjenje rečenomu paulu babonosiću dasmo ta naš otvoren list, pod naše pečati i našimi rukami podpisasmo se... (AC, CCLXXVI), ... knez mihal

herendić i knez juraj hreljac svojemi se rukami podpisaše i svoje pečate na ovu sentenciju postaviše... (AC, CCXCIV)

16. st. (srednjočakavski), prijepis iz 17. st.

... mi juraj i krištof, knezi zrinski... i na to mu dasmo ta naš otvoren list, našimi pečati zapečaćen i našimi se rukami podpisasmo... (AC, CCLXXI), *... i oni ki pisati znaju položivši navadne svoje pečati svojimi se vlašćimi rukami podpisali po imeni bartol dijak juričić, juraj švarački, ivan severšić...* (AC, CCLXXIV)

17. st. (sjevernočakavski)

... i mi zgora rečeni komisari za više verovanje i bolje tverdnje podpisasmo se našimi rukami i pečate naše postavismo... (BKU)

17. st. (srednjočakavski), prijepis iz 18. st.

... ki svi zgora imenovani gospoda, oficijenti i poglaviti ljudi postaviše na ovo pismo njihove pečate i njihovimi rukami podpisaše... (SHK 2, CLXVII)

pod ruke čije podpisanja = vlastoručni potpis

18. st. (srednjočakavski)

... mi hanibal... dasmo rečenim selcem Jeseničkim ovu našu patentu pod ruke naše podpisanja i velikoga pečata našega tvrdujemo... (SHK 3, CXXXVIII)

postavljati ruke na koga = udarati, fizički napadati

15. st. (južnočakavski), prijepis iz 16. st.

... kad sin postavlja ruke na roditelje... 3. kad ji osvađuje u kojemu pomankan`ju, koji nije protiva viri, oli poglavici svitovnomu... (PS, 49c)

predati (pridati) / predavati (pridavati) {koga / ča} v (u) ruke koga/komu (čije) = predati / predavati, prepustiti / prepuštati (se); oporučno ostaviti /ostavljati komu što

16. st. (sjevernočakavski)

... i ... ne imijući se komu pridati v ruke nego gospodinu bogu i majki negovi i bratji svetoga Antona v Lošini... (L, 2)

(srednjočakavski)

... pri tom dugovanju, kada se gori imenovani pinezi predaše v ruke kneza radula daića... (AC, 43)

16. st. (srednjočakavski), prijepis iz 17. st.

... preporučamo našu dušu Bogu vikovičnemu... tako ju zopet dobrovolnim zakonom izručamo i v ruke njegove predajemo... (AC, CCLXXIV)

18. st. (južnočakavski)

... naš Isukarst jedino rodni sin tvoj nije se uzboija u ruke pridati ubojic, i križa podniti mučenija koji s tobom žive... (MBSK)

prepisati mojom rukom = vlastoručno prepisati

17. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 18. st.

... ljubeznivi štavče nemoj se začuditi ako pred očima t` ostavljam u ovih knjigah z mojom rukom prepisan zakon tersatski... (TZ, 2r)

pridavati čiju dušu u ruke Stvoritelja svemogućega Boga = predavati dušu Bogu; umrijeti /umirati

18. st. (južnočakavski)

... da pridaje naiparvo dušu svoju u ruke Stvoritelja svemogućega Boga, a tilo svoje materi zemlji... (TK, 3)

prijati k čijim rukam ča = primiti, preuzeti što

17. st. (srednjočakavski)

... ja Stanko i Ive Švabići... tako da smo mi vsi gore imenovani skupa gore rečenu sumu pinez, viljahan i kuplenik pšenice k našem rukam uredno i pošteno prijeli... (LŠ)

prijati v (u) {čije} ruke koga = preuzeti vlast nad kim

15. st. (srednjočakavski)

... mi kanonici... načinismo ta dug i prijasmo te kmete u naše ruke... (AC, LXXII)

16. st. (sjevernočakavski)

... da nam gospodin cesar list, kada nas prie v svoe ruki od Favalica... (VPZ 1, 2-15)

18. st. (sjevernočakavski)

... i na te zakone niže pisane da nam Gospodin Cesar list, kad nas prije u svoje ruke od Favaljsi... (VPZ 2, 2-15)

priti po čijim rukah = doći nečijim nalogom

15. st. (srednjočakavski)

... poniženo preporučanje ocu i gospodinu Mikuli, opatu zagrebskomu... te ocu za vas spraviti i ta red držati kako vam pridu v ruke i po vaših rukah kako e on naredil, da tako učinite... (HS, 262)

priti pod ruke komu = doći do ruku komu, dospjeti u čiju blizinu, slučajno se naći komu nadohvat

17. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 18. st.

... ja preja prepisah u ove knjige na harte 51 i u harte 61 lego ova mi pridu pod ruke keh skupa z riparum od l. 25... (TZ, 2v)

priti v ruke v. dojtji (priti, iti) v ruke komu

15. st. (srednjočakavski)

... poniženo preporučenje ocu i gospodinu Mikuli, opatu zagrebskomu... te ocu za vas spraviti i ta red držati kako vam pridu v ruke i po vaših rukah kako e on naredil, da tako učinite... (HS, 262)

prodati (odati...) v tuje ruke = otuđiti

15. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 16. st.

... ta ni oblaskan ni svobodan blagom zgora pisanim prodati ni odati ni zastaviti v tuje ruke, nere opravlati i uživati časnim zakonom jedan do drugoga... (HS, 42)

prostriti čije ruke = otvoriti se, okrenuti se čemu

15. st. (srednjočakavski)

... i očemo k sebi pritisnuti vsih onih ki... prostru ruke svoje, zač se ono ne nahodi na vom sviti pohvaleno... (AC, CLI)

pružiti ruke u ča = postupiti na čiju odgovornost

15. st. (južnočakavski), prijepis iz 16. st.

... ne bojeći se gospočke globe, u naš odgovor slobodno da pruži ruke svak... (PS, 92a)

pustiti čime z ruki = baciti, hitnuti što

14. st. (srednjočakavski), prijepis iz 16. st.

... ako bi niki udril koga nožem ali kamikom z ruki pusteć, plati 12 cezlez a vazda lekarija shranena... (KČS, 13-4)

pustiti / puščati komu (koga) ča v (u) ruke (roke) (v rukah) = ostaviti / ostavljati, prepustiti komu koga što

15. st. (srednjočakavski)

... ke strane tako da su i pustili ta dug nim u ruke da ga oni načine prez rote... (AC, LX), ... i činu dom petra brbirskoga svoičaka moga kamasura i jiliju stipana sina i nemu puščam vse moe v rukah a mater moju činu red moi va to ča ei pustim... (AC, LXXXII)

16. st. (sjevernočakavski)

... puščam ednoga vola moga naibolega, ki se naide po smarti mojoj, v roke mojim sinom, da ga održe... (L, 129), ... ja tu dragu i to trsje puščam v ruke moim sinom da je jimaju lipo i dobro guverovati... (L, 129), ... a zemlu ka e v Jadrošinskom i na zgavji ograde kol masline, puščam ju v ruke Martinu Sladiniću, mojemu netjaku... (L, 2), ... vse to puščam v ruke momu sinu Matiju i mojoj hčeri Antoni i Gašparu netjaku... (L, 109), ... puščam zemlu i trsje ko e moje na Portulah v ruke moim sinom i Jivanu i Matiju, da bude njihovo libero franko... (L, 109), ... a to rečeno stanje puščam v ruke moga sina Marka... (L, 118), ... a zemlu ka e v Jadrošinskom i na zgavji ograde kol masline, puščam ju v ruke Martinu Sladiniću, mojemu netjaku... (L, 2)

razlučiti (razdeliti) po rukah od koga = podijeliti između koga, razdijeliti među kim

17. st. (sjevernočakavski)

... imaju bit razlučene i razdeljene, kako i pervo, po rukah od deset starejih i dveh sudac po pošibiltade... (MZ, 264)

ručnik za ruki = ručnik za ruke

17. st. (sjevernočakavski)

... i drugoga imijaše, ubrusi i rubci i ručniki za ruki i šivanih listu i tankih... (TSI, 1)

ruk lastovitih čijih križ = vlastoručni potpis križem

18. st. (srednjočakavski)

... potverdi se, kak takaj mi gori imenovani i niže podpisani naših lastovitih ruk križ potverdismo... (LIF)

rukami učiniti = rukama iskopati

15. st. (južnočakavski), prijepis iz 16. st.

... a ča je voda rvenica ka je rukami učinjena, toj je rič gibuća... (PS, 50c)

staviti ruku na propelo = staviti ruku na propelo (pri polaganju zakletve)

17. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 18. st.

... i ta klečeći stavivši ruku na propelo med dvimi svićami gorućemi prisće ima osam dan po Miholje... (TZ, 7r)

uložiti ruke = založiti se

15. st. (južnočakavski), prijepis iz 16. st.

... svak ko se namiri da može ruke uložiti da se razjagmi u naš odgovor... (PS, 107c)

uzeti (vazeti, vzeti, zneti/znimati) iz (z) ruk komu (koga) = oduzeti /oduzimati komu što

15. st. (južnočakavski), prijepis iz 16. st.

... tomuj se jure veće vazeti ne more iz ruk, da more mu se u miru postaviti i u dio njegov... (PS, 80b)

16. st. (sjevernočakavski)

... da su z ocem i z materu mnogo splatili za rečenoga Lovrenca i blaga parat z ruk drugih ljudi zneli... (OVS 1, I. 19)

(srednjočakavski)

... da bi se imil rečeni grad razvriči ili meni ga iz ruk vzeti zač ni moguće budući v turskoj zemli... (IKTV, 39), ... da e to vaša vazda bila humaćka plemenščina i pripelivali su gospodu krbavsku staru i nigdar ih nisu znimali z ruk... (AC, CLXXXVIII)

17. st. (sjevernočakavski)

... dajem Matiju zgora pisanomu... paki 6 ovac na pol od više do tri leta, da mu se ne mozite z ruk zneti... (L, 259)

uzeti (vzeti) k rukam = zarobiti, uhvatiti

17. st. (srednjočakavski)

... i porat nas od svake sile razbojev i halavanj čuvati i te takove udilje k rukam zeti kapitanu ali porkulabu obznaniti... (VU, 2v)

uzeti / vzeti v (u) svoje (naše itd.) ruke koga ča {od koga} = preuzeti; naslijediti koga što {od koga}

15. st. (sjevernočakavski), prijepis iz 17. st.

... mi gospodin domša z vladihović... da smo vzeli u naše ruke i u naše obarovanje ivaniša grgurića, nega i nega imanie... (AC, XXX)

15. st. (srednjočakavski)

... mi knez žigmunt frankapan... toga rečenoga kmeta mi uzesmo v naše ruke i k tomu spomenusmo se li devociona našega... (AC, LXXVI), ... mi tomaš mogo-rić... i tu mu mi dasmo našega pristava da gre š nim k nega bližnim i da ih nudi da vzamu v svoe ruke svoe pristojane... (AC, CXXX)

16. st. (srednjočakavski)

... mi knez brnardin frankapan... da rečeni grad iskupuemo i oslobajamo i v naše ruke vzesmo od rečenoga grgura štefkovića... (AC, CCXIII)

vazeti iz tretih ruk = oduzeti, uzeti, preuzeti od treće osobe

16. st. (srednjočakavski)

... da je moj did i moj otac ovu senokošu kupil po zakonu krašičkom i iz tretih ruk vazel zač je tu senokošu deržal niki gergur... (AC, CCXCIV)

zbrojiti u ruke komu = isplatiti, platiti komu

18. st. (srednjočakavski)

... i te rečene libre 9 šubito je zbrojil rečeni kupac u ruke rečenim prodavcem, a priženti mene nodara i svidoci niže pisani... (HGI, 40)

zneti čije ruke = odreći se

15. st. (srednjočakavski)

... mi knez žigmunt frankapan... ovo od sada naprid i u veki znemli naše ruke naplni i našega ostanka i naših vsih oficijali... (AC, LXIV), ... mi štefan, dujam, martin, jurai, bartol, anž, mikula de frankapani, krčki, senski, modruški i proča-ja knez... i da mi iz rečenih posasionih iznamemo ruke naše nisko i visoko, kako su naši prvi naredili... (AC, LXXX), ... ednu stupu i ednu pilu tim istim fratrom remetam odpustiti slobodne imite i sasvima istih malinov, pile i stupe ruke vaše van zneti... (AC, XCI)

zručiti v ruki komu = ostaviti u naslijeđe, izručiti, prepustiti

16. st. (sjevernočakavski)

... obe parte jesu dobrovoljnim načinom se konprometili i v ruki rečenomu gospo-dinu i sudcem zručili... (OVS, II. 4)

17. st. (sjevernočakavski)

dati ... ki Ivan zručí tu zemlju temu Tomiću od danas v ruki napred da ju mozi uživati i dat i prodat (HGI, 18)

Popis izvora**14. st.**

sjevernočakavski, prijepis iz 16. st.

1. AC – Acta Croatica, VI. Razvod međa posjedovanja patrijarha oglejskoga, kneza pazinskoga, općine pazinske, vlade mletačke i drugih vlastelina zemlje istrijanske (5. 5. 1325., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)

srednjočakavski, prijepis iz 16. st.

1. KČS – Krčki (Vrbanski) statut (1388., u Rački, F. i dr. 1890)

15. st.

sjevernočakavski, prijepis iz 16. st.

1. HS – Hrvatski spomenici, 42. Župnik lovranski Raden razdjeljuje svoju imovinu (Lovran, 9. 5. 1410., u Šurmin, Đ. 1898)

sjevernočakavski, prijepis iz 17. st.

1. AC – Acta croatica, XXX. Domša z Vladihović, banovac Dalmacije i Hrvatske, oslobađa Ivaniša Grgurića s njegovim kmetovima od pravomoći nižih činovnika (Podhumac, 10. 5. 1431., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)

srednjočakavski

1. AC – Acta croatica, LX. Stol tninski rješava parnu Marka Deaniševića i Jurja Henčića iz Srba (Tnin, 18. 10. 1451., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
2. AC – Acta croatica, LXIV. Knez Štefan Frankapan daruje Mrtinu Oštreheriću više prava i posjedovanja (Modruš, 10. 7. 1457., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
3. AC – Acta croatica, LXXII. Apaj Liković načinja se s modruškim kaptolom za neke dužnosti, što ih je imao prema crkvi toga kaptola (Modruš, 4. 8. 1463., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
4. AC – Acta croatica, LXXVI. Knez Žigmunt Frankapan daruje samostanu sv. Mikule na Gvozdu neka posjedovanja i prava (9. 8. 1464., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
5. AC – Acta croatica, LXXX. Knezovi Frankapani, Štefan, Dujam, Martin, Juraj, Bartol, Anž i Mikula, potvrđuju remetama sv. Jelene i sv. Spasa mlinove i zemljišta (Senj, 5. 3. 1466., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
6. AC – Acta Croatica, LXXXII. Oporuka Tomana Matešića, kapelana ugljanskoga (Ugljan, 22. 4. 1466., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
7. AC – Acta Croatica, XCI. Modruški kaptol prepisuje listinu kralja Matijaša, u kojoj se daju neka imanja fratrima sv. Mikule na Gvozdu (Modruš, 10. 6. 1471., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)

8. AC – Acta Croatica, XCVIII. Vitko Krajač prodaje svoj vinograd Stanislavu vikaru samostana sv. Mikule na Gvozdu (1. 4. 1475., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
9. AC – Acta Croatica, CVIII. Zastupnici biskupa senjskoga Pavla i senjskoga kaptola u parbi s draškim opatom Ivanom, pridržaju si pravo na opata Ivana (22. 10. 1484., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
10. AC – Acta Croatica, CXXX. Ivan Kosinski zalaže dio svoje plemenštine prioru samostana sv. Spasa pred buškim stolom (U Bužah, 1490., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
11. AC – Acta Croatica, CXL. Knez Anž Frankapan daruje fratrima samostana sv. Jelene kod Senja selo Košćice, koje bijaše dano Jeleni ženi kneza Žigmonta (Brinje, 4. 6. 1493., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
12. AC – Acta Croatica, CLI. Senjski biskup Andrija šalje žakna Andriju, da kupi prineske, kojima bi se imale kupiti orgulje za stolnu crkvu u Senju (16. 8. 1496., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
13. AC – Acta Croatica, CLX. Paval Slavković prodaje jedan ždrijeb a pol ždrijeba poklanja fratrima b. d. M. u Zažičnu, pred stolom ličkim (Na Skurini, 26. 4. 1499., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
14. HS – Hrvatski spomenici, 177. Bilješka na glagolskom misalu u Propagandi (Omišalj, 17. 6. 1475., u Šurmin, Đ. 1898)
15. HS – Hrvatski spomenici, 188. Bilješka na glagolskom misalu u Propagandi (Omišalj, siječnja 1480., u Šurmin, Đ. 1898)
16. HS – Hrvatski spomenici, 262. Mikula Mikulanić piše opatu Mikuli u Zagrebu poradi oporuke arhižakna senjskoga Pera, koji je umro u Zagrebu (Senj, 1496., u Šurmin, Đ. 1898)

južnočakavski

1. AC – Acta croatica, LXVII. Oporuka dom Petra Kršavića (Sustipan, 12. 1. 1460., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
2. MR – Mikula (Mikulica) Ružnović prodaje pred kliškim stolom svoju zemlju "u Tiščih" Blažu Jakovliću i ženi njegovoj Katarini (Klis, 20. 5. 1460., u Šurmin, Đ. i V. Klaić 1903)

južnočakavski, prijepis iz 16. st.

1. PS – Poljički statut (1440., u Junković, Z. 1968)

16. st.

sjevernočakavski

1. L – Glagoljski lošinjski protokoli notara Mikule Krstinića i Ivana Božičevića (1564 – 1600, u Košuta, L. 1988)

2. VPZ 1 – Veprinački zakon (1507., u Margetić, L. 1995)

srednjočakavski

1. AC – Acta Croatica, CLXXXI. Dva senjska kanonika izjavljuju pred kaptolom, da će biti poruci za popa Gašpara Turčića, koji je bio u uzi u modruškoga vikara Pavla Polovića (Senj, 10. 5. 1509., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
2. AC – Acta Croatica, CLXXXVIII. Porotnici svjedoče Humčanima za njihovu plemenštinu (8. 7. 1510., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
3. AC – Acta Croatica, CCXIII. Knez Brnardin Frankapan iskupljuje grad Dubovac od Grgura Štefkovića, komu ga bješe dao za miraz s kćerju svojom Veronikom, te mu daje selo Vinicu (Modruš, 20. 12. 1525., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
4. AC – Acta Croatica, CCXXII. Knez Krištofor Frankapan piše senjskomu biskupu Franji Jožefiću, što bi valjalo činiti, da se Hrvatska predobije za Zapolju (Ivanić, 31. 7. 1527., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
5. AC – Acta Croatica, CCLVI. Mihalj i Marko Vinkovići, tuženi da su nekakve novce iskopali, izjavljuju pred stolom topuskim, da se neće opirati nego da se daju u ruke svojoj gospodi (Topusko, 4. 8. 1550., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
6. AC – Acta Croatica, CCLIX. Obrani suci u parnici kneza Nikole Zrinjskoga protiv kneza Petra Keglevića zbog dobra Selca određuju novi rok za dalje dokazivanje (Petrinja, oko 1552., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
7. AC – Acta Croatica, CCLXXIII. Juraj i Krištof knezovi Zrinjski daruju Janušu Černiku, vjernomu sluzi svomu, sedam i pol kmetskih selišta i jednoga željara na Belici u Međimurju (Ozalj, 26. 11. 1570., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
8. AC – Acta Croatica, CCLXXV. Franjo Klinčić pogađa se mirnim putem sa svojim bratom Ivanom i svakom Mihaljem Mihaljevićem glede nekih stvari, za koje su se bili zavadili (Na Selnici, 1572., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
9. AC – Acta Croatica, CCLXXVI. Juraj i Krsto knezovi Zrinjski zapisuju svomemu kapitanu Pavlu Babonosiću za njegovu službu neka sela u Kučli i Zadobarju (Ozalj, 2. 7. 1572., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
10. AC – Acta Croatica, CCLXXIX. Stjepan Frankapan poklanja više sela službeniku svomu Krsti Isačiću (Ozalj, 21. 2. 1573., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
11. AC – Acta Croatica, CCXCIV. Krašički sud rješava pravdu među Ivanom Kozlovićem i Matakom Talkovićem (Krašić, 30. 11. 1581., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)

12. AC – Acta Croatica, 43. Zadužni list kneza Daje Vukovića na novce, što ih je posudio od kneza Mihalja Herendića (Mlaka na Mrežnici, 14. 1. 1583., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
13. IKTV – Izvješća o kretanjama turske vojske uz hrvatsku granicu (1545. – 1599., u Bojničić, I. 1914)
14. OVS – Odluke veprinačkoga suda (1589. – 1591., u Strohal, R. 1914)
15. OVS 1 – Odluke veprinačkoga suda (1598. – 1599., u Strohal, R. 1917)
16. PHL – Pet hrvatskih listina iz ljubljanskog arhiva (1562., u Ivić, A. 1917)

srednjočakavski, prijepis iz 17. st.

1. AC – Acta Croatica, CCLXXI. Juraj i Krištof, knezovi Zrinjski, daruju Berti Gereciju više selišta u kotaru ribničkom (Ozalj, 13. 8. 1569., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
2. AC – Acta Croatica, CCLXXIV. Knez Stjepan Frankapan, ostavlja oporkom sva svoja dobra nećacima Jurju, Krištofu i Nikoli, knezovima Zrinjskim (1572., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
3. AC – Acta Croatica, CCLXXVII. Juraj i Krsto, knezovi Zrinjski, daju Pavlu Babonosiću imanje na Svarči i još druga neka sela za njegove vjerne službe i neke dugove (Ozalj, 2. 7. 1572., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
4. AC – Acta Croatica, CCLXXX. Stjepan knez Frankapan i Juraj knez Zrinjski daju svomemu slugi Dragoli Kukulici nekoliko sela u vladanju ribničkom (Ozalj, 31. 7. 1573., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
5. AC – Acta Croatica, CCLXXXIV. Juraj i Nikola, knezovi Zrinjski, zalažu više sela u kotaru svoga grada Ribnika knezu Ivanu Izačiću, kapetanu u Ripću (U Čakovu Turnu, 27. 7. 1575., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
6. AC – Acta Croatica, CCLXXXVI. Juraj i Nikola, knezovi Zrinjski, daju svomemu ozaljskomu porkulabu Gašparu Bariloviću više sela u kotaru svoga grada Ribnika (U Čakovu Turnu, 1. 11. 1576., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
7. AC – Acta Croatica, CCLXXXVII. Juraj knez Zrinjski načinja se s remetama u Lijepoj Glavi za njihovo vladanje Senkovce (U Čakovu Turnu, 14. 12. 1576., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)
8. AC – Acta Croatica, CCLXXXVIII. Knez Stjepan Frankapan daje sluzi svomu Mati Mihaleviću jedno selo u Modruš potoku (Ozalj, 17. 2. 1577., u Kukuljević-Sakcinski, I. 1863)

17. st.

sjevnočakavski

1. BKU – Bakarski urbar (1605., u Laszowsky, E. 1915)
2. HGI – Hrvatske glagoljičke isprave (1609. – 1698., u Strohal, R. 1926)

3. L – Glagoljski lošinjski protokoli notara Ivana Božičevića (1601. – 1636., u Košuta, L. 1988)
4. MD – Matej Dobrovac daje svojoj kćeri Gašparini miraz, koju udaje za Antuna Barkovića iz Beršeca (Mošćenice, 22. 11. 1629., u Strohal, R. 1911)
5. MZ – Mošćenički zakon (1637., u Šepić, A. 1957)
6. TSI – Tri stare hrvatske isprave iz Rijeke (oko 1614., u Strohal, R. 1915)
7. V – Glagoljski zapisi iz bratovštinske knjige iz Vranje u Istri (1609 – 1633, u Vlahov, D. 1996)

sjevernočakavski, prijepis iz 18. st.

1. TZ – Trsatski zakon (1640., u Margetić, L. i M. Moguš 1991)

srednjočakavski

1. FV – Senjani se tuže velikomu kapetanu grofu Edlingu na Filipa Vukasovića, koji ne želi vratiti njihov statut i protokol (Senj, 1697., u Laszowski, E. 1905)
2. KL 1 – Kraljevička listina (Kraljevica, 2. 8. 1651.; Knez Petar Zrinski propisuje službe i dužnosti stanovnicima Gerova, u Lopašić, M. 1894)
3. LŠ – Listina Stanka i Ive Švabića (7. 4. 1680., u Strohal, R. 1907)
4. SHK 2 – Spomenici Hrvatske krajine 2, X. Senjski sud saslušava svjedoke u parnici protiv Ivana i Mihe Vladkovića (Senj, 1. 8. 1611., u Lopašić, R. 1885)
5. SHK 2 – Spomenici Hrvatske krajine 2, LXVI. Knez Vuk Frankopan oslobađa Ogulinca od kmetstva (Ogulin, 3. 3. 1622., u Lopašić, R. 1885)
6. SHK 2 – Spomenici Hrvatske krajine 2, CLXXVII. Službeni nputak za konjanike na hrvatskoj krajini (Graz, 11. 7. 1649., u Lopašić, R. 1885)
7. SHK 2 – Spomenici Hrvatske krajine 2, CCIII. Barun Saner, vicegeneral, nalaže općini draganičkoj u ime bana Petra Zrinskoga, da svoju momčad pošalje u pomoć na ogulinsku krajinu protiv Turaka (Karlovac, 4. 3. 1665., u Lopašić, R. 1885)
8. SHK 2 – Spomenici Hrvatske krajine 2, CCXXXIV. General Herberstein izdaje nputak zapovjedniku plaščanskomu (Karlovac, 18. 3. 1684., u Lopašić, R. 1885)
9. SHK 3 – Spomenici Hrvatske krajine 3, LIV. Senjani razlažu velikomu kapetanu grofu Edlingu, da je njihova obrana protiv novoj solnoj daći zakonita i da su se Vukasovići ogriješili o slobostine grada Senja (Senj, 14. 1. 1698., u Lopašić, R. 1889)

10. SHK 3 – Spomenici Hrvatske krajine 3, LXVII. Senjska općina moli biskupa zagrebačkog, Stjepana Selišćevića, zaštitu protiv progonstva svojih neprijatelja (Senj, 22. 10. 1698., u Lopašić, R. 1889)
11. SHK 3 – Spomenici Hrvatske krajine 3, LXXII. Senjani mole zaštitu u zagrebačkog biskupa Selišćevića radi krivice nanesene im po vojnoj oblasti (Senj, 13. 12. 1698., u Lopašić, R. 1889)
12. VU – Vinodolski urbar (1609. i 1653., u Margetić, L. 1980)

srednjočakavski, prijepis iz 18. st.

1. SHK 2 – Spomenici Hrvatske krajine 2, CLXVII. Povjerenstvo vojničko ustanovljuje međe Brinjanima i u okolici naseljenim Vlasima (Brinje, 22. 5. 1645., u Lopašić, R. 1885)

južnočakavski

1. PBSS – Pravilnik bratovštine sv. Stjepana u Grohotama (23. 7. 1679., u Bezić-Božanić, N. 1993)

18. st.

sjevernočakavski

1. VPZ 2 – Veprinački zakon, Corin prijepis (pol. 18. st., u Mandić, O. 1955)

srednjočakavski

1. HGI – Hrvatske glagoljičke isprave (1704. – 1781., u Strohal, R. 1926)
2. LIF – Listina Ive Fugljara (Slapno, 1716., u Strohal, R. 1907)
3. SHK 3 – Spomenici Hrvatske krajine 3, CXXXVIII. General knez Hanibal Porcia naseljuje Jesenicu Krajišnicima od Plaškoga (Karlovac, 13. 12. 1705., u Lopašić, R. 1889)
4. SHK 3 – Spomenici Hrvatske krajine 3, CLXXXVII. Vuk Homolić opisuje bunu senjsku, naperenu protiv obitelji Vukasovića (Rijeka, 1720., u Lopašić, R. 1889)

južnočakavski

1. MBSK – Matrikula braće sv. Križa (Veli Varoš, 14. 11. 1709., 5. 12. 1717., u Bezić-Božanić, N. 1984)
2. MBSM – Matrikula braće sv. Mikule (Veli Varoš, siječnja 1714., u Bezić-Božanić, N. 1984)
3. TK – Testamenti iz Kaštela (1788 – 1800, u Kužić, K. 2004)

Popis izdanja tiskanih izvora

- Bezić-Božanić, N. (1984) Četiri pravilnika bratovština iz splitskog Velog Varoša, *Čakavska rič*, 1–2, 105–134.
- Bezić-Božanić, N. (1993) Pravilnik bratovštine sv. Stjepana u Grohotama iz 1679. godine, *Čakavska rič*, 1, 99–111.
- Bojničić, I. (1914) Izvješća o kretanjama turske vojske uz hrvatsku granicu u drugoj polovici XVI. vijeka, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 16, 60–101.
- Ivić, A. (1917) Pet hrvatskih listina iz ljubljanskog arhiva, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 19, 334–335.
- Junković, Z. (1968) Izvorni tekst i prijevod Poljičkoga statuta, *Poljički zbornik*, 1, 32–103.
- Košuta, L. (1988) Glagoljski lošinjski protokoli notara Mikule Krstinića i Ivana Božičevića (1564–1636), *Radovi Staroslavenskog zavoda*, 9, 1–291.
- Kukuljević-Sakcinski, I. (1863) Acta croatica. Listine hrvatske, *Monumenta historica Slavorum meridionalium*, 1, 1–339.
- Kužić, K. (2004) Leksik i grafija u oporukama iz Kaštela na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, *Čakavska rič*, 2, 203–252.
- Laszowski, E. (1905) Prilozi za povjest hrvatske krajine, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 7, 84–119.
- Laszowsky, E. (1915) Urbar vinodolskih imanja knezova Zrinskih, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 17, 71–108.
- Lopašić, R. (1885) Spomenici Hrvatske krajine II. Od godine 1610 do 1693., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, 16, 1–435.
- Lopašić, R. (1889) Spomenici Hrvatske krajine III. Od godine 1693 do 1780 i u dodatku od g. 1531 do 1730., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, 20, 1–519.
- Lopašić, R. (1894) Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari, *Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*, 5, 1–484.
- Mandić, O. (1955) Osnove pravnog uređenja veprinačke općine u XVIII. stoljeću, *Rad JAZU*, 306, 75–119.
- Margetić, L. (1980) *Iz vinodolske prošlosti. Pravni izvori i rasprave*, Rijeka.
- Margetić, L. (1995) Veprinački zakon iz 1507., *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 37, 341–367.
- Margetić, L. i M. Moguš (1991) *Zakon trsatski*, Rijeka.
- Rački, F. i dr. (1890) Statuta lingua croatica conscripta. Hrvatski pisani zakoni Vinodolski, Poljički, Vrbanski a donekle i svega krčkoga otoka, Kastavski,

- Veprinački i Trsatski, *Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*, 4/1, 1–265.
- Strohal, R. (1907) Nekoliko starih listina iz karlovačkoga kotara, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 9, 148–160.
- Strohal, R. (1911) Neke glagolske dosada neštampane listine, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 13, 15–34.
- Strohal, R. (1914) Odluke veprinačkoga suda od god. 1589. – 1591., *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 16, 117–154.
- Strohal, R. (1915) Tri stare hrvatske isprave iz Rijeke, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 17, 109–119.
- Strohal, R. (1917) Odluke veprinačkoga suda iz god. 1598. i 1599., *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 19, 78–116.
- Strohal, R. (1926) Još nekoliko hrvatskih glagolskih isprava, *Vjesnik Kr. državnog arhiva u Zagrebu*, 2, 178–207.
- Šepić, A. (1957) Zakon kaštela Mošćenica, prijepisi njegovi, tekst i jezik, *Rad JAZU*, 315, 233–285.
- Šurmin, Đ. (1898) Hrvatski spomenici. Acta croatica (ab anno 1100–1499), *Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*, 6, 1–500.
- Šurmin, Đ. i V. Klaić (1903) Dvije hrvatske isprave XV. stoljeća, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, 5, 54–64.
- Vlahov, D. (1996) *Glagoljski rukopis iz Vranje u Istri (1609.–1633.)*, Pazin.

LITERATURA

1. Kolenić, Ljiljana (1998): *Riječ o riječima. Iz hrvatske leksikologije i frazeologije 17. i 18. stoljeća*, Pedagoški fakultet, Osijek, 195 str.
2. Menac, Antica i Milan Moguš (1989): *Frazeologija Gundulićeva Osmana*, Forum, 7–8, Zagreb, 192–201.
3. Menac, Antica (1991): *Frazeologija Hektorovićeve "Ribanja i ribarskog prigovarivanja"*, Senjski zbornik, 18, Senjsko muzejsko društvo, Senj, 101–107.
4. Menac, Antica (1992): *Frazeologija Mažuranićeve "Smrti Smail-age Čengića"*, Forum, 1–2, Zagreb, 261–169.
5. Moguš, Milan (1996): *O rječniku i frazeologiji u Marulićevoj Juditi*, u: Marko Marulić: *Judita*, ŠK, Zagreb, 179–251.
6. Vajs, Nada (1999): *Sintagmatska i frazeološka uporaba u Vitezovićevu rječniku Lexicon Latino-Illyricum*, Filologija, 32, Zagreb, 183–206.
7. Vajs, Nada i Vesna Zečević (1994): *Frazeologija u Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, Filologija, 22–23, Zagreb, 175–182.

SUMMARY

WORD COLLOCATIONS WITH THE CONSTITUENT WORD "HAND" IN LEGAL ČAKAVIAN TEXTS FROM THE 14. TO 18. CENTURY

The corpus shows that the lexem "hand" is rarely used independently, but often in word collocations. There are well-established collocations without desemantization and well-established collocations with desemantization, the phrasemes. All word collocations from the analyzed corpus are compared to the present state in the Čakavian dialect.

Key words:
Čakavian texts from the 14. to 18. century, word collocations with the constituent word "hand".

MILAN MIHALJEVIĆ

Staroslavenski institut, Zagreb

MORFOLOŠKA (TVORBENA) RAŠČLAMBA
LESIKA NAJSTARIJIH
HRVATSKOGLAGOLJSKIH FRAGMENTATA

UDK: 811.163.42'366"11/12"

Izvorni znanstveni članak

U članku se morfološki (tvorbena) raščlanjuje leksik 24 hrvatskoglagoljska fragmenta iz 12. i 13. st. Leksemi se najprije grupiraju prema korijenima, a zatim i prema prefiksima i sufiksima. U posljednjem se dijelu rada obrađuju složenice.

Ključne riječi:
crkvenoslavenski jezik, najstariji hrvatskoglagoljski fragmenti, leksik, morfolologija, tvorba riječi

1. Uvod

Rad tvori cjelinu s Mihaljević 2007. i temelji se na ista 24 hrvatskoglagoljska fragmenta iz 12. i 13. st. Iz 12. st. to su: Budimpeštanski fragment (Bud), Prva stranica Kijevskih listića (Kij), Bečki listići (Vind), Bašćanski ostrišci (Baš), Grškovićeov odlomak apostola (Grš) i Mihanovićev fragment apostola (Mih), a iz 13. st.: Splitski fragment misala (Spal), Londonski fragment brevijara (Lond), Kukuljevićev fragment misala (Kuk), Vrbnički fragmenti brevijara (Vb), Birbinjski fragment misala (Birb), Epistola o nedjelji (Epist), Fragmenti brevijara uz Novakov misal (α Nov i β Nov), Fragment brevijara dodan Ročkom misalu (Roč), Tkonski fragment iz Berčićeve zbirke (Tk), Tršćanski fragment brevijara (Ts), Zagrebački fragmenti brevijara HAZU 46a i 46b (Zag), Ljubljanski homilijar (Lab), Homilija na Blagovijest (Hom), Krčki fragmenti pasionala (Pass), Omišaljski list apostola (Omiš), Fragment Legende o sv. Tekli (Th) i Pazinski fragmenti (Pis). U skladu s podjelom morfema na tri skupine (korijeni, prefiksi i sufiksi) podijeljen je i rad s time da je dodano i poglavlje o složenicama.

2. Korijenske skupine

Korijen je jezgra riječi i nositelj njezina osnovnoga leksičkog značenja. Stoga se riječi razvrstavaju u leksičko-semantičke skupine, ili gnijezda upravo prema